

सर्वोच्च अदालत, एक न्यायाधीशको इजलास
सम्माननीय का.मु. प्रधानन्यायाधीश श्री कल्याण श्रेष्ठ

आदेश

070-WO-0126

विषय : उत्प्रेषण परमादेश ।

नुवाकोट जिल्ला, लिखु गाउँ विकास समिति वडा नं. ४ हाल ऐ. ऐ. वडा नं. ७ रिट निवेदक
बस्ने श्यामबहादुर थापा-----१ पक्ष

विरुद्ध

नेपाल सरकार, शिक्षा मन्त्रालय सिंहदरबार, काठमाडौं-----१ प्रत्यर्थी
जिल्ला शिक्षा कार्यालय, नुवाकोट, विदुर-----१ विपक्ष
जिल्ला शिक्षा समिति, नुवाकोट, विदुर-----१

नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को धारा १०७(२) बमोजिम यसै अदालतको क्षेत्राधिकार भित्र रही दायर हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनको संक्षिप्त तथ्य र ठहर यस प्रकार छ :-

म निवेदक शिक्षाप्रेमी एवं समाजसेवीको रूपमा कार्यरत कर्मठ नेपाली नागरिक हुँ । समाज सेवाकै क्रममा विद्यालयको विकासमा यथासक्य सहयोग गर्नुको साथै विद्यालय व्यवस्थापन समितिमा समेत रहँदै आएको थिएँ । यसैविच निवेदक समेतको संविधान प्रदत्त हकहरू कुण्ठित पार्ने गरी शिक्षा ऐन तथा शिक्षा नियमावली सँग बाभिने गरी विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन सम्बन्धी कार्यविधिमा केही प्रावधानहरू राखिएकाले यो रिट निवेदन लिइ आएको छु ।

विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन सम्बन्धी कार्यविधि, २०६९ संविधानको मर्म र भावना विपरीत शिक्षा नियमावलीमा नै व्यवस्था नभएको र त्यस्तो कार्यविधि निर्देशिका जारी गर्ने अधिकार नै नभएको जिल्ला शिक्षा समितिले जारी गरेको उक्त निर्देशिका उत्प्रेषणको आदेशले प्रारम्भ देखिनै बदर घोषित गरिपाउँ । शिक्षा ऐनले गरेको परिभाषासंग बाझिने गरी निर्देशिकामा विभिन्न परिभाषाहरू गरिएको हुँदा त्यस्तो व्यवस्था र व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष बन्न उसका छोरा छोरी अनिवार्य रूपमा त्यही विद्यालयमा पढी रहेको हुनुपर्ने भन्ने व्यवस्था विभेदकारी रहेको छ । कोही अभिभावकका छोराछोरी नहुन पनि सक्छन् । कसैका हुर्किसकेका वा साना स्कूल गैनसकेका पनि हुन सक्ने हुन्छ । तसर्थ कानूनमा भएको त्यस्तो अन्यायपूर्ण असमान एवं विभेदकारी व्यवस्था निष्कृत्य घोषित गरी कानूनमा आवश्यक संशोधन गर्नु गराउनु भनी विपक्षीहरूको नाममा परमादेशको आदेश जारी गरिपाउँ भन्ने समेत व्यहोराको रिट निवेदन ।

नियमबमोजिम पेशी सूचीमा चढी इजलास समक्ष पेश हुन आएको प्रस्तुत रिट निवेदनमा निवेदक तर्फबाट उपस्थित विद्वान अधिवक्ता श्री नेत्रप्रसाद आचार्यले विपक्षीहरूका नाममा कारण देखाउ आदेश जारी गरिपाउँ भनी गर्नु भएको बहस समेत सुनियो ।

यसमा सामुदायिक विद्यालयहरूको संचालन, रेखदेख नियन्त्रण तथा व्यवस्थापन गर्ने जिम्मेवारी नेपाल सरकारको भएकोमा विवाद छैन । भौगोलिक विकटता तथा गाउँ-गाउँमा फैलिएको शिक्षाको सञ्चालनमा सरकारको मात्र नियन्त्रण र व्यवस्थापन प्रभावकारी हुन नसक्ने हुँदा स्थानीय स्तरमै सहभागितामूलक ढंगबाट त्यसको परिचालन र सञ्चालन हुनुपर्ने कुरालाई ध्यानमा राखी सरकारले विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अवधारणा अगाडि ल्याएको देखिन्छ । शिक्षा ऐन, २०२८ तथा शिक्षा नियमावली, २०२९ मा भएको प्रावधानहरू र यस अन्तर्गत रही बन्ने निर्देशिकाहरू समेत सरकारको शिक्षा सम्बन्धी नीतिको प्रभावकारी कार्यान्वयन गर्ने सन्दर्भमा आएकोमा विवाद छैन । गुणस्तरीय शिक्षाको लागी विद्यालयको भौतिक, आर्थिक, शैक्षिक एवं व्यवसायिक पक्ष सुदृढ हुन जरुरी छ । सो को लागि विद्यालयप्रति सम्बन्धित सरोकारवाला एवं अभिभावकहरूको गहिरो चासो, प्रत्यक्ष संलग्नता एवं विद्यालयप्रति अपनत्व हुन जरुरी हुन्छ । अभिभावकहरूको विद्यालय प्रति अपनत्व हुन उक्त विद्यालयमा उसका छोरा छोरी अनिवार्य रूपमा पढीरहेको हुनुपर्ने भन्ने

मान्यतालाई नै विद्यालय व्यवस्थापन समितिको अध्यक्ष तथा सदस्य बन्ने योग्यताको रूपमा ग्रहण गर्ने गरी जारी गरिएको विद्यालय व्यवस्थापन समितिको गठन सम्बन्धी कार्यविधि, २०६९ कार्यान्वयनमा आएको पाईयो ।

यसर्थ सरकारको शिक्षा नीति कार्यान्वयन गर्नकै लागी बनाई जारी गरिएको उक्त कार्यविधि नेपालको अन्तरिम संविधान, २०६३ को प्रावधानहरूसँग बाझिएको भन्ने स्पष्ट निवेदन लेखवाटै नदेखिंदा त्यस्तो नीतिगत विषयमा अदालतले रिट क्षेत्रमा प्रवेश गरी आदेश जारी गर्न मिल्ने देखिएन । निवेदनमा के कुन मौलिक हक हनन् हुन गयो भनी निवेदकले स्पष्ट माग दावी समेत लिन सकेको अवस्था नहुँदा माग बमोजिम कारण देखाउ आदेश जारी गर्न परेन । प्रस्तुत रिट निवेदन खारेज हुने ठहर्छ । दायरीको लगत कट्टा गरी मिसिल नियमानुसार बुझाईदिनू ।

का.मु. प्रधानन्यायाधीश

इति सम्वत् २०७० साल भाद्र महिना ३ गते रोज २ शुभम्-----।

इजलास अधिकृत : ईश्वर पराजुली

कम्प्यूटर : रानु पौडेल